

Uluslararası Sistemde İklim Değişikliği: Krizler ve Yeni Arayışlar***Climate Change in the International System: Crises and New Pursuits**Ebru Demir¹**DOI:** [10.59445/ijephss.1597197](https://doi.org/10.59445/ijephss.1597197)

Atf / Cite: Demir, E. (2025). Uluslararası Sistemde İklim Değişikliği: Krizler ve Yeni Arayışlar, *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 8(1), 81-94, <https://doi.org/10.59445/ijephss.1597197>

Araştırma Makalesi / Research Article**Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First):** 06.12.2024**Makale Kabul Tarihi / Accepted:** 14.01.2025

Lisans Bilgisi / License Information: Bu çalışma, Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır. / *This work is licensed under Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License (CC BY NC).*

İntihal Kontrolü / Plagiarism Checks: Bu çalışma, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. / *This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.*

Özet

İklim değişikliği yalnızca çevresel bir sorun olmanın ötesinde uluslararası iş birliği gerektiren çok boyutlu küresel bir meseledir. İklim değişikliğinin nedenleri ve etkileri ülkeler arasında farklılıklar gösterdiğinden devletler arası iş birliği hayati önem taşımaktadır. Özellikle gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki iş birliği, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) gibi kuruluşlar, uluslararası çevre hukukunun gelişimine katkı sağlamış ve politika yapıcılara bilimsel veriler sunarak küresel çözümler geliştirilmesine öncülük etmiştir. Bununla birlikte devletler arası iş birliği sadece teorik olarak var olan bir ihtiyaç değildir. Aynı zamanda uluslararası güvenlik ve ekonomik çıkarlar açısından da önemli bir alanı kapsamaktadır. Ancak iş birliği süreçlerinin etkili olabilmesi için gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında daha dengeli ve kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir. Bu çalışmaya göre küresel ölçekteki iklim değişikliği mücadelesinde daha güçlü liderlik ve daha fazla iş birliği gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Küresel Isınma, Sürdürülebilir Kalkınma, Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli.

Abstract

Climate change represents not just an environmental issue, but a complex global challenge that requires international cooperation. The causes and effects of climate change vary across countries and make state-to-state collaboration crucial. Particularly, the cooperation between developed and developing countries is an extremely important factor in the reduction of greenhouse gas emissions and achieving sustainable development goals. In this context, institutions like the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) have contributed significantly to the development of international environmental law and have led the way in providing scientific data to policymakers and fostered global solutions. However, international cooperation is not only a theoretical necessity but also an area of significant importance concerning international security and economic interests. Effective collaboration requires a more balanced and inclusive approach between the developed and developing countries. This article argues that stronger leadership and greater cooperation at the global level are required to combat climate change..

Keywords: Climate Change, Global Warming, Sustainable Development, Intergovernmental Panel On Climate Change.

* Bu çalışma Prof. Dr. Özgün Erler Bayır danışmanlığında hazırlanan "Devletler için yeni bir iş birliği alanı: Yapay zekanın iklim değişikliği ile mücadelede kullanımı" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir (Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası ilişkiler Anabilim Dalı, İstanbul-Türkiye, 2024). / *This article is extracted from a graduate dissertation entitled "Devletler için yeni bir iş birliği alanı: Yapay zekanın iklim değişikliği ile mücadelede kullanımı", supervised by Assoc. Prof. Dr. Özgün Erler Bayır (Graduate Dissertation, İstanbul University Institute of Social Sciences, İstanbul-Turkiye, 2024).*

¹ Öğr. Gör. Dr. / *Lecturer, PhD*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk ABD / *Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Law, Department of International Law*, ebrudemir@aybu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2529-3383>

1. Giriş

Küresel iklim rejimi, devlet ve devlet-dışı aktörlerin şekillendirdiği hızla gelişen ve güncel gelişmeler ışığında sürekli yenilenen bir rejimdir. Küresel ısınma konusunda 1988 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (Inter-Governmental Panel on Climate Change - IPCC) kurulması ile iklim değişikliği konusunda bilimsel araştırmaların ve çalışmaların yapıldığı küresel ölçekli bir platform oluşturulmuştur. Ancak Panel'in 2007 yılında ortaya çıkardığı kriz ve "iklim skandalı (climate-gate)" olarak adlandırılan olay, iklim değişikliği konusunda Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli tarafından daha isabetli çalışmaların gerçekleştirilmesi gerektiğini göstermiştir. Eldeki çalışma, yaşanan "Climate-gate" skandalının yaratmış olduğu sonuçların nasıl minimize edilebileceğini sorgulamaktadır.

Çalışma, iklim değişikliği alanında yerel, bölgesel ve küresel ölçekte iş birliklerinin önemini altını çizmektedir. Bu çalışma kapsamında hem mevcut iş birlikleri incelenmekte hem de bu iş birliklerinin artırılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Her ne kadar iklim değişikliği alanında son yıllarda önemli bir literatür ortaya çıkmış olsa da (Özel ve Kılıç, 2011; Kahraman ve Şenol, 2018; Kaymaz ve Tut, 2020), doğrudan bu alandaki iş birliklerinin önemine odaklanan bir çalışma mevcut değildir. Çalışma, bu açıdan özgün bir nitelik taşımakta ve mevcut literatüre önemli bir katkı sunmaktadır. Çalışmanın temel argümanı, iklim değişikliği problemine yönelik çözümlerin uluslararası iş birliği ile gerçekleştirilmesi gerektiğidir. Çalışma kapsamında, mevcut uluslararası sistemde bu argümanı destekleyici nitelikteki örneklerle sıklıkla yer verilmektedir.

İklim değişikliği konusunda her ne kadar toplumsal hareketler hızla yaygınlaşıyor olsa da (Aktaş, 2022), iklim değişikliği sıklıkla politika ve bilimin kesiştiği dar bir alana hapsedilebilmektedir. Harriet Bulkeley ve Peter Newell'in (2023) belirttiği gibi, tehlikenin boyutları, nedenleri, etkileri ve bu tehlikeye yönelik tedbirlerin yaratacağı maliyet söz konusu olduğunda, bilim bir "savaş alanı" haline gelebilmektedir. İklim değişikliğinin uluslararası politikada öne çıkması 1990'lı yılları bulmuş (Bodansky, 2001) ve özellikle de Soğuk Savaş sonrasında bu konu hızla politik çıkarlar doğrultusunda şekillenen bir alan haline almıştır. İklim değişikliği konusu ve küresel iklim rejimi, kaynakların devletler arasında mevcut dağılımını doğrudan etkileyebilecek ve küresel güç dengelerini değiştirebilecek bir konudur (Luterbacher ve Sprinz, 2001). Bu nedenle bu alanda gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların politik çıkarlar doğrultusunda çarpıtılması ve hatta bilimsel verilerin karartılması gibi durumların ortaya çıkması mümkündür. Örneğin, 2002 yılında Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli başkanlığı için aday gösterilen iklim değişikliği aktivisti Dr. Bob Watson'ın adaylığı, ABD'nin baskıları sonucunda başarısızlığa uğramıştır. (Borger, 2002) ABD Watson'ın başkan seçilmemesi için, gelişmekte olan devletlere yönelik bir diplomatik kampanya yürütmüştür. Skandal, en büyük petrol şirketlerinden biri olan Exxon-Mobil'in Beyaz Saray'la olan gizli görüşmesini basına sızdırması sonucu ortaya çıkmıştır. İklim değişikliği, devletlerin politik ve ekonomik çıkarlarını doğrudan ilgilendirdiğinden, onların bu alana sık sık müdahale ettiklerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Bilimsel verilerle desteklenen ve etkilerinin gözle görülür hale geldiği iklim değişikliği hususunda devletlerin neden farklı tutumlar sergiledikleri incelenmesi gereken önemli bir meseledir. Devletler, ekonomik ve politik çıkarlar doğrultusunda, iklim değişikliği konusuna yönelik farklı yaklaşımlar benimseyebilmektedir. İklim politikaları, çoğu zaman bütçe meselelerinin ve politik pazarlıkların merkezinde yer alabilmektedir. (Dolšak ve Prakash, 2022) Karbon emisyon oranlarını azaltma yahut yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanma gibi çevre-dostu (environment-friendly) metotlar devletlerin bütçelerinde değişiklikler ve ekstra harcamalar yapmalarını gerektirebilecek adımlardır. Bunun bir sonucu olarak devletler bu gibi metotlar kullanmaktan kaçınmayı tercih edebilmektedir. Ayrıca gelişmiş ve gelişmekte olan devletler arasında iklim değişikliği konusuna yönelik şöyle bir anlayış farklılığı da yer almaktadır: Gelişmekte olan devletler, sanayileşme ve

endüstrileşme yolunda attıkları adımlar dolayısıyla en fazla sorumluluğu gelişmiş devletlerin alması gerektiğini iddia etmektedir. (Nath ve Behera) Ancak bazı gelişmekte olan devletler, gelişme yolunda ilerlerken kendileri de yüksek emisyon oranlarına sahip olabilmektedir. Örneğin, Hindistan'ın emisyon hacmi 1990 ve 2004 yılları arasında yüzde 97 artmış ve bu ülke, en hızlı emisyon artış oranına sahip ülke olmuştur. Dolayısıyla gelişmiş devletler kadar olmasa da gelişmekte olan devletlerin de sorumlulukları vardır.

Devletler, sorumluluk alma noktasında “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk” kavramı üzerinde uzlaşmaya varmışlardır. Paris İklim Anlaşması'nda yer alan bu kavram “kirletici etkinliklere öncülük eden ülkelerin sorumluluk paylarının büyük olması” gerekliliği temeline dayanmaktadır. (Keleş, 2023) Bu temel prensip, çevre hukukundaki “kirleten öder” prensibiyle aynı anlama sahiptir. Devletler, kirliliğe sebep olmaları halinde ve sebep oldukları ölçüde bu kirliliğin ortadan kalkması yahut etkilerinin en aza indirilmesi için sorumluluk almakla yükümlüdürler. Altı çizilmesi gereken önemli bir nokta, sorumluluk konusunda Paris İklim Anlaşması ve Kyoto Protokolü arasındaki farklılıktır. Kyoto Protokolü sera gazı azaltma yükümlülüğünü yalnızca gelişmiş devletlere vermiştir. Paris İklim Anlaşması ise, tüm devletlere sorumluluk getirmekte ancak bu sorumluluğun farklı ölçü ve düzeylerde olduğunun altını çizen “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk” kavramını kullanmaktadır. (Kaya, 2020)

Her ne kadar Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli 1990, 1995, 2001, 2007, 2014 ve 2023 yıllarında geniş çaplı değerlendirme raporları hazırlayarak, iklim değişikliğinin gelecekteki etkilerini bilimsel veriler ışığında raporlamış olsa da, 2007 yılına ait raporda yer alan yanlış tahminler uluslararası kamuoyu nezdinde Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'ne olan güveni zedelemiştir. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli, 2007 yılında yayınlanan dördüncü değerlendirme raporunda, Hindistan, Nepal, Çin ve Butan'da yer alan Himalayalar'daki buzulların 2035'e kadar yok olacağını ileri sürmüş fakat bunun yanlış bir tahmin olduğu kısa süre içinde ortaya çıkmıştır. (Kosolovsky, 2015)

Devletler, bu ve benzeri skandalları iklim değişikliği konusunda sorumluluk almaktan kaçınmak için mazeret olarak ileri sürebilmektedirler. Devletler ekonomik kalkınma amacı ile kendilerine getirilebilecek her türlü kısıtlamadan kaçınmak için bu çeşit skandalları kötüye kullanabilmektedir. Dolayısıyla bu konuda doğru tahminlere, yerinde tespit ve analizlere ihtiyaç olduğu çok açıktır. Doğru tahmin ve tespitler, devletlerin sorumluluk alması konusunda önemli etmenlerdir. Ayrıca Panel'in yanlış tahmin ve tespitleri, “iklim şüphecisi (climate skeptics)” olarak adlandırılan ve iklim değişikliğinin gerçekliğinden şüphe duyan kişilerin sayısının artması tehlikesini de yaratmıştır.

2. İklim Değişikliği Konusunda Uluslararası İş Birliğinin Önemi

İklim değişikliği söz konusu olduğunda devletler arası iş birliğinin ve iletişimin önemi çok açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunun temel nedeni, iklim değişikliğine yol açan devletler ile iklim değişikliğinin sonuçlarından etkilenen devletlerin aynı olmamasıdır. (Luterbacher ve Sprinz, 2001) Başka bir ifadeyle, “sera gazı üreten bir devlet, bu sera gazının etkilerini doğrudan kendi ülkesi üzerinde gözlemleyecektir” şeklinde bir kural bulunmamaktadır. Hükümetlerin aldıkları kararlar doğrultusunda gerçekleşen emisyon, farklı ülkeler ve o ülkelerde yaşayan vatandaşlar için zarar verici sonuçlar doğurabilmektedir. Örneğin Birleşik Krallık'ı ele aldığımızda Sanayi Devrimi'ne öncülük etmiş bu devletin, iklim değişikliğinin sonuçlarından – henüz – önemli bir düzeyde etkilenmediğini gözlemlemekteyiz. Öte yandan, dünya üzerinde iklim değişikliğine karşı en savunmasız devletlerden biri olan Vanuatu, sanayileşme ve endüstrileşme süreçlerini yaşamamış bir ada devletidir. Pasifik'te yer alan tropik bir ada devleti olan Vanuatu Cumhuriyeti, toplamda 300,000 nüfusludur ve iklim değişikliğinin sonuçlarından biri olan deniz seviyesindeki yükselme nedeniyle yakın gelecekte sular altında kalma tehlikesiyle karşı karşıyadır. (Volcovici ve Alkousaa, 2024) Vanuatu ile aynı durumda olan birçok ada devleti bulunmaktadır: örneğin, Tuvalu, Bahamalar, Antigua ve Barbuda. Bu durum,

iklim değişikliği problemini “sınır-aşan” bir problem haline getirmekte ve bu sorunun çözümünde de devletlerin iş birliğinin gerektiğini net bir şekilde göstermektedir.

Uluslararası politikaya, çevre konusuna yönelik endişelerin giriş tarihi 1972 BM Stockholm Konferansı olarak kabul edilir. Çevre konusunda küresel ölçekte yapılan ilk konferans olan Stockholm Konferansı’nda “tek bir dünyamız var” anlayışı egemen olmuş ve tüm aktörlerin sorumluluk alması gerektiği ortaya konmuştur. İklim değişikliğinin spesifik olarak uluslararası düzeydeki görüşmelere konu olması ise 1980’li yılları bulmuştur. Küresel ısınmanın bilimsel bir gerçek olduğu ilk kez 1985 yılının Ekim ayında Avusturya’da Dünya İklim Programı isimli bir konferansta kabul edilmiştir. Dünya İklim Programı’na kadar düzenlenen tüm toplantılar ve organize edilen bütün görüşmelerde karbon dioksit salınımları ana tema iken, Avusturya’daki bu konferanstan sonra sera gazlarının etkisi de gündeme gelmiş ve bu gazların yaratmış olduğu büyük tehlikenin altı çizilmiştir. (Engin, 2010) 1990’lı yıllarda iklim değişikliği ve küresel ısınma konuları uluslararası politikada tartışmasız bir biçimde önemli bir konu haline gelmiştir. Nitekim 1997 yılında imzalanan Kyoto Protokolü ile devletlerin sera gazı emisyonlarını azaltma konusunda birlikte hareket etmeleri gerektiğinin altı çizilmiştir.

Her ne kadar politik ve hukuki alanda yeni yeni ortaya çıkan düzenlemeler mevcut olsa da, uygulamaya bakıldığında devletlerin iklim değişikliği konusunda iş birliğine çok da açık olmadıkları gözlenmektedir. ABD gibi gelişmiş devletler ve Çin, Hindistan ve Brezilya gibi gelişmekte olan devletler, iklim değişikliğine ilişkin politikaların ekonomik maliyetlerini öne sürerek bağlayıcı uluslararası sözleşmeleri imzalamaktan kaçınmaktadır. (Pamukçu, 2006) Bu noktada özellikle gelişmekte olan devletler için Temiz Kalkınma Mekanizması (Clean Development Mechanisms) projeleri önemli bir rol oynamaktadır. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Madde 12(4)’te gelişmekte olan devletler ile ilgili şöyle bir madde yer almaktadır:

“Gelişme yolundaki Taraf ülkelerin gönüllü olarak, projelerin icrası için gereken teknolojileri, malzemeleri, donanımı, teknikleri veya uygulamaları belirterek, mümkün olduğu takdirde, projelerin sera gazlarının salımı ve emilmesi sonucu oluşacak bütün ek giderlerinin, gelişmelerin, ve beklenebilecek avantajların bir tahminini yaparak, finanse edilecek projeler önermeleri mümkündür.”

Bu madde doğrultusunda gelişmekte olan devletler, emisyon oranlarını azaltıcı yönde projeler yaparak, daha fazla dış yatırım çekmek için Temiz Kalkınma Mekanizması Projeleri’ne yönelmişlerdir. Bu projeler kapsamında, gelişmiş devletler ile gelişmekte olan devletler kendi aralarında iş birliği gerçekleştirmektedir. Örneğin, İngiltere’de bulunan Agrinergy firması ile Hindistan’da bulunan DSCL Enerji Hizmetleri Şirketi Temiz Kalkınma Mekanizması Projeleri kapsamında iş birliği yapma kararı almışlardır. Bu kapsamda karbon izinin azaltılması ve çevrenin korunması gibi alanlarda iki firma ortak proje yürütecektir.

Bu tür projeler kapsamında, gelişmiş devletler ile gelişmekte olan devletler arasında bilgi ve deneyim paylaşımı gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Aralık 2024 itibariyle 2006’dan itibaren yürütülmeye başlanan kayıtlı projelerin sayısı 1650’yi aşmıştır. Brezilya, Hindistan ve Çin, en yüksek sayıda Temiz Kalkınma Mekanizması Projeleri’ne ev sahipliği yapan devletlerdir. Bu tür projeler, gelişmiş ve gelişmekte olan devletler arasındaki iş birliğini geliştirmektedir. Gelişmekte olan devletler, gelişmiş devletlerde yer alan ve çevrenin korunması alanında görev yapan partnerler ile hareket ederek “çevreye duyarlı” bir gelişme ve sanayileşme süreci yaşama şansına sahip olabilmektedir.

Devletler arası iş birliğinin bir diğer örneği emisyon ticaretidir. Farklı açılardan eleştirilen bu iş birliği yöntemi şu şekilde işlemektedir. Kyoto Protokolü’nün 17. Maddesi emisyon ticaretine şu şekilde işaret etmiştir:

“(...) Taraflar ... taahhütlerini yerine getirmek amacıyla salım ticaretine katılabilirler. Böyle bir ticaret, ... salım sınırlandırma ve azaltım taahhütlerini karşılamak amacıyla yönelik ülke içi eylemleri tamamlayıcı olacaktır.”

Emisyon ticaretinin en önemli uygulayıcılarından biri AB'dir. AB, Kyoto Protokolü'nü 2002/358/EC sayılı Konsey kararı ile onaylamıştır. Bu, şu andaki 27 AB üyesi devletin, Kyoto Protokolü'nü onayladığı anlamına gelmektedir. Sistem çok basit bir ifadeyle şu şekilde işlemektedir: Emisyonu fazla olan tesisler, emisyonu az olan tesislerden karbon emisyon izni satın alabilmektedir. Bunun yanı sıra diğer önemli nokta ise, tüm AB üye devletlerinin, toplu bir şekilde emisyon oranlarını azaltmayı da eş anlı olarak gerçekleştirme hedefleridir.

Buna ek olarak AB, 2021-2030 yılları arasında, sera gazı emisyon oranlarını yüzde 55 oranında azaltma hedefi de koymuştur. Emisyon ticaretinin kötüye kullanımının engellenmesi için, AB “sınırdaki karbon vergisi (carbon border adjustment mechanism)” sistemini de getirmiştir. Emisyonların Avrupa dışına kayarak küresel iklim politikalarının sektöre uğramasını engellemek amacıyla, ithalatçı ülkelerden daha ucuza getirilen mallar üzerine ek tarifeler ve vergiler konmuştur. (Bakırel, 2022) AB'deki bu uygulama, diğer bölgesel ve uluslararası kuruluşlar için örnek teşkil edebilecek önemli bir iş birliği modeli teşkil etmektedir.

İklim değişikliği ile ilgili iş birlikleri ancak ve ancak yatay ve dikey şekilde eş anlı olarak yürütüldüğünde en uygun ve etkili sonucu verecektir. Gelişmiş devletler arasındaki iş birliği (Avrupa Birliği gibi) her ne kadar önemli ve gerekli olsa da, gelişmiş ve gelişmekte olan devletler arasındaki iş birlikleri, iklim değişikliğini durdurmaya yönelik daha fazla katkı sağlayabilecektir. Gelişmekte olan devletlerin sanayileşme sürecini nasıl daha “yeşil” bir şekilde gerçekleştirebileceklerine yönelik gelişmiş devletlerin tecrübeleri anlamlı bir iş birliği için uygun zemini sağlayacaktır.

Bu iş birliklerine önemli bir örnek 2004 yılında Cape Town, Güney Afrika'da Wuppertal Enstitüsü tarafından düzenlenen Güney-Kuzey Diyalogu (South-North Dialogue)'dur. Bu girişim çerçevesinde araştırmacılar bir araya gelerek kapsamlı bir rapor hazırlamışlardır. Hazırlanan geniş kapsamlı rapora göre, Kuzey ülkeleri kendilerine düşen görevi yapmalı ve yüksek oranda emisyon azaltımına gitmelidir. Gelişmekte olan devletler ise, gelişimlerini düşük emisyon oranları ile gerçekleştirmeli ve “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk” bağlamında hareket ederek “sürdürülebilir kalkınma (sustainable development)” hedeflemelidir. (Wuppertal Enstitüsü, 2004)

Güney-Kuzey Diyalogu kapsamında hazırlanan bu rapordaki önemli noktalardan biri de “kapasite geliştirme (capacity building)” konusudur. (Wuppertal Enstitüsü, 2004) Raporda altı çizildiği üzere, gelişmekte olan devletler için kapasite geliştirme konusu büyük bir ihtiyaçtır. Bu kapsamda, gelişmekte olan devletler ile gelişmiş devletler arasında görüşmeler yapılması ve gelişmekte olan devletlerin öncelikleri doğrultusunda (su kaynakları yönetimi, tarım gibi) kapasitelerinin geliştirilmesi yolunda atılacak adımlar için görüşmeler düzenlenmesi tavsiye edilmiştir. Rapor ayrıca, uluslararası iklim rejiminin bir çıkmazda olduğuna işaret etmiş ve Kyoto Protokolü'nün kabulünden beri atılması gereken önemli adımların hala geciktiğinin altını çizmiştir. Her ne kadar Protokol'e taraf sayısı Aralık 2024 itibarıyla 192 olsa da uygulama konusunda problemlerin bulunduğu ve bu problemlerin altında yatan temel nedenin de liderlik eksikliği olduğunun altı çizilmelidir. ABD'nin Kyoto Protokolü'ne taraf olmamasının, küresel anlamda Protokol'ün etki yaratmasını sektöre uğrattığının altı çizilmelidir.

Her ne kadar AB iklim konusunda aktif politikalar izlese de, bu kuruluşun iklim konusuna politik liderlik etmek için zayıf ve yapısal olarak dağınık olduğu açıktır. Wuppertal Enstitüsü'nün raporuna göre (Wuppertal Enstitüsü, 2004), ABD'nin iklim rejimine dahil olması büyük önem arz etmektedir. Bunun en önemli nedeni ABD'nin yaratmış olduğu yüksek emisyon oranıdır. Diğer bir neden ise, süper güç bir devletin bu rejimden uzak kalmasının rejimin etkililiğini tehlikeye atmasıdır.

Uluslararası çevre politikalarının gelişim sürecinden de öğrenildiği üzere, uluslararası iş birliğinin ve etkililiğin sağlanması için güçlü bir devletin veya birden fazla güçlü devletin liderliği şarttır.

Devletlerin çevrenin korunmasına yönelik iş birlikleri son yıllarda “uluslararası güvenlik” alanına taşınmıştır. 1980’lerdeki Çernobil krizi, Brezilya’daki ormansızlaşma ve yangın olayları, Hindistan’da ortaya çıkan Bhopal faciası (Taylor, 2014) gibi olaylar çevreye yönelik tahribatların bir güvenlik meselesi olarak değerlendirilmesini sağlamıştır. (Dalby, 2016) Benzer şekilde, iklim değişikliği de son yıllarda uluslararası güvenlik açısından önem teşkil eden bir konu olarak değerlendirilmektedir. Küresel ısınma sonucu 2° C derecelik bir artış milyonlarca insanı açlık, sel ve su sıkıntısı ile baş başa bırakabilecek boyuttadır. (Garcia, 2010) Bu durum göçmen akımına, bunun sonucunda da nüfus değişikliklerine, ada devletleri başta olmak üzere devletlerin toprak kaybına, tarım alanlarının zarar görmesine yol açacaktır. Tüm bu olası senaryolar dikkate alındığında, iklim değişikliği konusunu uluslararası güvenlik konusundan bağımsız bir şekilde ele almak imkansız hale gelmektedir. (Barnett, 2003)

Nitekim BM’nin ana organlarından olan ve temel görevi “uluslararası barış ve güvenliğin temini” olan Güvenlik Konseyi, iklim değişikliği konusunu toplantılarında tartışmaya başlamıştır. (Hall, 2016; Demir, 2024) Benzer şekilde, ABD periyodik olarak yayınladığı ulusal güvenlik stratejilerinden birinde iklim krizini bir güvenlik meselesi olarak ele almıştır. ABD 1996 yılına ait Ulusal Güvenlik Stratejisi’nde, zaman geçtikçe çevre kirliliğinin, su ve gıda kaynaklarındaki azalmanın dünya üzerindeki istikrarla ne kadar yakından ilgili olduğunu ortaya çıktığını belirtmiştir. (ABD 1996 Ulusal Güvenlik Stratejisi, 2024)

Benzer şekilde, 2009 yılında Birleşik Krallık Başbakanı olan Gordon Brown, “eğer küresel ısınma mevcut haliyle devam ederse, geçmişteki iki dünya savaşından ve Büyük Buhran’dan daha büyük bir tehlike ile karşı karşıya kalacağımızı” belirtmiştir. (Brown 2009) Yine Birleşik Krallık’ın eski Başbakanı Tony Blair’e danışmanlık yapmış Sir David King’in çok bilinen ve atıf yapılan ifadelerine göre, iklim değişikliği “tüm insanlığın şu ana kadar karşılaştığı en ciddi problemdir”. (Murray, 2014) Çin de çevreye ilişkin politikaları önceden sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde değerlendirirken, artık son yıllarda çevresel tehditleri ve iklim değişikliğini bir güvenlik meselesi olarak değerlendirmeye başlamıştır. (Trombetta, 2019) Görüldüğü üzere, iklim değişikliği konusu güvenlik meselesi haline gelmiştir.

Öte yandan bu durumun dezavantajları olduğu da iddia edilmiştir. Jeroen Warner ve Ingrid Boas’a göre (2019), iklim konusunun politik alana taşınması ve özellikle de yukarıdaki örneklerde olduğu gibi meselenin bilimsel alandan dışarı çıkarılarak, politikacılar tarafından “aşırı çarpıcı” açıklamalarla ifade edilmesi faydadan çok zarar getirmektedir. Ayrıca, iklim değişikliği konusunun güvenlik meselesi olarak görülmesinin, “askeri müdahaleler” ile sonuçlanabileceği konusunda endişeler mevcuttur. (Salehyan, 2012) Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, iklim değişikliği ve güvenlik konularının birbiriyle doğrudan ilişkilendirilmesine temkinli yaklaşmak gerekmektedir. (Atkins, 2016) Dolayısıyla, devletlerin iş birliğine dikkat çektiğimiz bu noktada, bu iş birliğinin “uluslararası güvenlik” temelinde yapılmasının yaratabileceği dezavantajların altını çizmek şarttır.

3. Birleşmiş Milletler Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli: Uluslararası İş Birliğine Katkı mı Engler mi?

Birleşmiş Milletler Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (Inter-Governmental Panel on Climate Change - IPCC), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme, UNEP) tarafından 1988 yılında kurulmuştur. Toplamda 195 devletin katkı sağladığı bu Panel, hükümetler arası bir kuruluş olma statüsüne sahiptir. 30 yılı aşkın süredir, kendisine katkıda bulunan devletlerden gelen bilim insanları, Panel içerisinde hazırladıkları Küresel Çevre Değerlendirme (Global

Environmental Assessments, GEA) raporlarını yayınlamaktadır. Bu raporlar, hükümetler nezdinde dikkate alınan ve bilimsel geçerliliği olan raporlar olarak değerlendirilmektedir. 2007 yılında “insan etkisiyle ortaya çıkan iklim değişikliği konusunda bilgi yayması ve bu konuda uğraş vermesi ve iklim değişikliği konusuyla mücadelede ne gibi önlemlerin alınması gerektiği konusunda temelleri atması” nedeniyle Nobel Barış Ödülü ile ödüllendirilen Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli, çevre ve iklim konularında en önemli ve en başarılı iş birliklerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Ayrıca, 1997 yılındaki Kyoto Protokolü’nün ve 2015 yılındaki Paris İklim Anlaşması’nın ortaya çıkması Panel raporlarındaki veriler ile mümkün olmuştur. Dolayısıyla, Panel’in uluslararası çevre hukukunun gelişimine katkısı büyüktür. Çevre ve iklim çalışmaları alanında mevcut olan terminolojinin bir kısmını da yine Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli üretmiş yahut tanımlamıştır (örneğin, iklim kırılgan devletler yahut gruplar/climate vulnerable states or groups). (Sharma ve Ravindranath, 2019) Panelin en büyük başarısı, bilimsel verilerin politika yapımcılar ve uygulayıcılar tarafından anlaşılabilir hale getirilerek raporlanmasıdır. (Vardy vd., 2017) Panel kurulduktan kısa bir süre sonra 1990 yılında ilk raporunu yayınlamıştır. İkinci Değerlendirme Raporu 1995 yılında, Üçüncü Değerlendirme Raporu 2001 yılında, Dördüncü Değerlendirme Raporu 2007 yılında, Beşinci Değerlendirme Raporu 2014 yılında yayınlanmıştır. En sonuncu olan Altıncı Değerlendirme Raporu ise 2023 yılında yayınlanmıştır.

Stephen H. Schenider’in (1991) dikkat çektiği üzere, gelişmekte olan devletler, kendilerinin ve kendi bilim insanlarının ve araştırmacılarının dahil olmadıkları raporlara şüpheyle yaklaşabilmektedir. Bu da temsil (representation) konusuna daha fazla hassasiyet gözetilmesi gerektiğini gösterir. Panel’in tehdit altında olan ve iklim değişikliğinin etkilerine birebir maruz kalan kişi ve gruplara ulaşamadığı açıktır. (Chakraborty ve Sherpa, 2021) Raporların daha demokratik bir şekilde üretilmesi için daha dezavantajlı konumda bulunan devletlerin ve halkların süreçlere dahil edilmesi şarttır. Gelişmekte olan, sanayileşmemiş, geçimi tarıma bağlı ada devletler iklim değişikliğinin kendi yaşamlarına etkilerini raporlayacak ve Panel’e ulaştıracak teknik ve ekonomik imkanlara sahip olmayabilirler. Üstelik gelişmekte olan devletlere çevre konusunda yapılan yardımlar da her geçen yıl azalmaktadır. (Lucatello, 2016) Tüm bu faktörleri dikkate alarak, Panel’in temsil konusunda daha hassas ve kapsayıcı metotlar geliştirmesi şarttır. Aksi halde Panel’in, gelişmiş devletlerin gelişmekte olan devletlere müdahale için araçsallaştırılan bir kuruluş olduğu izlenimi doğabilir.

Gerek raporların hazırlanması sırasında gerek ise genel oturumlar sırasında gelişmekte olan devletler ile gelişmiş devletler arasında denge sağlamaya çalışan Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli, bu dengeyi kısmen sağlamayı başarmıştır. (Agrawala, 1998) Shardul Agrawala (1998), kuruluşundan beri Panel’in, gelişmekte olan devletlerin katılımı konusunu neredeyse her oturumda ele aldığını belirtmektedir. 1989’un Şubat ayındaki ilk oturumunda Panel, ‘Gelişmekte Olan Devletlerin Katılımını Artırmanın Yolları Üzerine Çalışma Grubu’ kurmuştur. Suudi Arabistan tarafından başkanlık edilen Grubun diğer üyeleri ise Brezilya, Senegal ve Zimbabve olmuştur.

Toplantılarda temel konu, teknik iş birliğinin geliştirilmesi, farkındalığın artırılması için seminer ve konferanslar düzenlenmesi ve gelişmekte olan devletlerden gelen araştırmacıların ve entelektüellerin çevre ve iklim alanındaki çalışmalarının ve araştırmalarının teşvik edilmesi olmuştur. Agrawala’ya göre (1998), Panel’in gelişmiş ve gelişmekte olan devletlerin iş birliğini ve ortak katılımını sağlamak için gösterdiği çabalar başarıya ulaşmaktadır çünkü iklim değişikliği konusuna ilgi göstermeyen çok küçük devletler dahi (Butan ve Benin gibi) Panel’e temsilciler göndermeye ve Panel’in faaliyetleriyle ilgilenmeye başlamıştır.

Bu noktada David G. Victor’un çalışmasında tartıştığı önemli bir noktaya değinmek gerekir. Victor’a göre (2006), eğer ortaya çıkacak olan anlaşma bağlayıcı değilse, uluslararası iş birlikleri daha fazla taahhüt ve vaat üzerine inşa edilmektedir. Öte yandan, bağlayıcı anlaşmalar söz konusu olduğunda

ise devletler, eşiği çok aşağıya çekmek için çaba göstermektedir. Böyle bir durumda, Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli'nin fazla sayıda devleti bir araya getirebilmesi, Victor'un fikrinden yola çıkarak, bu Panel'in bağlayıcı kararlar alan bir kurum olmamasıyla açıklanabilir. Bu durumda, Victor "yeni sentez" olarak adlandırdığı bir model önermektedir. Bu modele göre, gelişmekte olan devletlerin çıkarları ile emisyon azaltma hedeflerinin eş anlı yürütülebilmesi için gelişmiş devletlerle hem bağlayıcı hem de bağlayıcı olmayan düzeyde iş birlikleri şarttır. Bağlayıcı anlaşmalara giden yolda bağlayıcı olmayan anlaşma ve uzlaşmaların önemini reddedilemeyeceğini belirten Victor, Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli ve benzeri diğer oluşumların desteklenmesi gerektiğini fakat bağlayıcı anlaşmaların da bunlarla birlikte sentezlenmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

İklim değişikliği artık bir "gerçek (fact)" olarak kabul edilmektedir. İklim değişikliğine yönelik şüpheler ve alaylar, iklim değişikliği konusundaki bilimsel araştırmaların artması ve yoğunlaşmasıyla gittikçe azalmıştır. Devletlerin bu alandaki çalışmalarını artırmaları ve BM çerçevesinde Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli kurarak bu alandaki bilimsel çalışmaların yapılabileceği bir platform yaratmaları, bu konuya olan şüphelerin azalmasında önemli bir etkidir. Ancak 2007 yılında ortaya çıkan ve "iklim skandalı (climate-gate)" olarak adlandırılan durum, iklim değişikliği konusunda Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli tarafından daha isabetli çalışmaların gerçekleştirilmesi gerektiğini göstermiştir.

Öncelikle Panel kurulduğundan beri kendi otoritesini uluslararası alanda ortaya koymakta zorlanmıştır. Bunun temel nedeni devletler nezdinde ortaya çıkan "iklim şüpheciliği"dir. İklim şüpheciliği, iklim değişikliğinin büyük bir tehdit olduğunu kabul etmeme şeklinde tanımlanabilir. "Reddetme makineleri" (Jylhä, 2016) olarak adlandırılan güçlü ve zengin şirket ve kuruluşların iklim şüpheciliğini destekledikleri bilinmektedir. (McCright ve Dunlap, 2011) Panel'in İkinci Değerlendirme Raporu'nda "İklim değişikliğinin bir nedeni olarak 'insan etkisi'"ni ortaya koyması ABD tarafından "büyük bir tehdit" olarak algılanmıştır. (Ravindranath, 2010) 1995 yılında ortaya konan bu rapor, *The Wall Street Journal* gibi büyük bir gazete tarafından "iklim değişikliğinin insan aktiviteleri nedeniyle ortaya çıktığına halkı ve karar alıcıları inandırmak amacını taşıdığı" ileri sürülerek eleştirilmiştir. Aynı şekilde, İngiliz gazetelerinden *The Telegraph*, *Sunday Times* ve *Observer* da yine Panel'in itibarını zedeleyecek haberler yapmışlardır. 2001-2009 yılları arasında ABD Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli'nin bulgularını ve raporlarını tanımamış ve yok saymıştır. Dolayısıyla, 2007 yılında ortaya çıkan skandal, hali hazırda Panel'e yönelik itibar zedeleyici tavırları daha da güçlü kılmış ve devletlerin "iklim şüpheciliği"ne yönelik politikalarını kuvvetlendirmiştir.

2007 yılında yayımlanan Değerlendirme Raporu'nda Panel'in şöyle bir tahmini bulunmaktadır:

"Himalayalar'daki buzullar dünyanın diğer bölgelerine kıyasla daha hızlı erimekte ve eğer bu erime oranı devam ederse, 2035 yılına kadar yahut daha erken bir tarihte kadar Himalayalar'ın yok olma olasılıkları çok yüksektir."

Bahsedilen tahmin kısa süre içinde önde gelen bilim insanları ve bilim kuruluşları tarafından çürütülmüştür. Halihazırda zaten eleştirilerin ve şüphelerin odak noktası olan Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli'nin bu şekilde bir yanlış tahminde bulunması, Panel'in var olan itibarını derinden sarsmıştır. Akademiler Arası Konsey (The InterAcademy Council), Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli'nin "acilen daha şeffaf ve üzerinde düşünülmüş bir iletişim strateji benimsemesi gerektiğinin" altını çizmiştir. Bilim iletişimi konusunda çalışmış Ronald Oxburgh'a göre, bu skandal, iklim değişikliği konusunda çalışan bir grup bilim insanının "düzensiz" bir şekilde çalışmaları dolayısıyla ortaya çıkmış bir problemdir. (CBC News, 2010)

N. H. Ravindranath (2010) bu noktada ilginç bir konuya dikkat çekmekte ve Hindistan'ın Himalayalar'ın erimesiyle ilgili hiçbir çalışma yapmadığını ve bunun da Panel'in yanlış tahmininde

etkili olduğunu iddia etmektedir. Ravindranath'a göre, Himalaya Dağları'nın erimesiyle ilgili hiçbir araştırma yapmayan, uzmanları bir araya getirmeyen ve çalışma fırsatı sağlamayan Hindistan, Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli'nin yanlış tahminine en büyük tepkiyi gösteren devletlerden biri olmuştur. Hatta Hindistan, Panel'in kuruluşundan itibaren Panel ile herhangi bir şekilde iletişime geçmemiş ve Panel'i yok sayma politikası izlemiştir. Dolayısıyla bu noktadan hareketle, devletlerin iş birliğinin, araştırma ve çalışma sonuçlarını paylaşmalarının, tüm devletlerin ortak sorunu olan iklim değişikliği konusuna en etkin çözümü üreteceğini tekrar öne sürebiliriz.

Panel'e optimist bir açıdan yaklaşan araştırmacılar da bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar tarafından, son derecede komplike ve politik bir konu olan iklim değişikliği alanında çalışan bu kuruluşun, bilimsel verileri ortaya koymasının yanı sıra politik aktörlerle de iletişim ve iş birliği sağlaması büyük bir sorumluluk olarak değerlendirilmektedir. Navraj Singh Ghaleigh'e göre (2016), Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli, yaşadığı tüm zorluklara ve yarattığı skandala rağmen görevlerini yerine getirme konusunda büyük bir başarı sergilemiştir. Her ne kadar kuruluşun salt varlığı bile bir başarı olarak kabul edilebilir olsa da, iklim konusunda daha güvenilir ve daha net verilere ihtiyaç olduğu açıktır. Ayrıca 2007'deki skandal göstermektedir ki, Panel'in varlığı, yapılan hatalar ve yanlışlıklar nedeniyle kolaylıkla sorgulanabilir hale gelebilmektedir. Bu nedenle, optimist bir açıdansa, daha gerçekçi bir perspektiften konuya yaklaşılması gerekmektedir.

Nitekim, 2017 yılında gerçekleştirilen önemli bir çalışmaya göre, Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli, iklim değişikliği alanında ortaya çıkan yeni literatürü takipte başarısız kalmaktadır. (Minx vd., 2017) İklim değişikliği çok güncel bir konu olduğundan bu alanda geniş bir literatürün çok hızlı bir şekilde ortaya çıktığı bilinmektedir. Fakat, Panel'in seçici davranmadan ve önyargısız ve objektif bir biçimde hareket edebilmesi için tüm literatürü takip etmesi gerekmektedir. 2017'deki bir akademik çalışma göstermektedir ki, Panel, iklim değişikliği alanındaki literatürün yaklaşık yüzde 80'ini takip edememektedir. Bu durum, hem kuruluşun objektif ve tüm verileri dikkate alarak çalışan bir kurum olduğu izlenimine zarar vermekte hem de sınırlı bir literatüre dayalı olarak yapılan bilimsel tahminlerin ne derece güvenilir olduğuna dair şüphe uyandırmaktadır. "Climate-gate" (Grundman, 2011) skandalı olarak adlandırılan bu olay iklim değişikliği konusunda ve iklim değişikliğine yönelik bilimsel araştırmalar ve tahminler konusunda daha güvenilir çalışmalara ihtiyaç olduğunu kesin olarak göstermiştir.

4. Değerlendirme ve Sonuç: Daha Etkin Çözümler İçin İş Birliği

Eldeki çalışma, iklim değişikliği sorunun önemine işaret etmektedir. Çalışmada iklim değişikliği konusunda daha güvenilir araştırmalara ve çalışmalara gerek olduğu ileri sürülmüştür. İklim değişikliği meselesi, ekonomik, sosyo-kültürel ve uluslararası güvenlik boyutları da bulunan çok katmanlı bir problemidir. Dolayısıyla, sorunun salt bir çevre sorunu olarak düşünülmemesi gerekmektedir. İklim değişikliği tüm devletleri yakından ilgilendirmekte ve sınır-aşan bir mesele olarak tezahür etmektedir. Sorunun boyutları, yarattığı ve yaratacağı etkiler düşünüldüğünde, ivedilikle çözüm arayışına girilmesi gerektiği çok açıktır.

Eldeki çalışmada iklim değişikliği konusunun uluslararası kamuoyunun gündemine geliş süreci ve uluslararası politika ve hukuk düzleminde konunun tartışılmaya başlanması detaylı bir şekilde açıklanmıştır. 1972 Birleşmiş Milletler Stockholm Konferansı ile iklim değişikliği konusu uluslararası toplantılarda tartışılır hale gelmiştir. Çevre konusunda küresel ölçekte düzenlenmiş ilk konferans olan Stockholm Konferansı tüm devletlerin sorumluluk almaları gerektiğinin altını çizmiştir. Çevre ve iklim konularındaki uluslararası düzenlemeleri incelediğimizde, devletlerin bu alanda bağlayıcı sözleşmelerden kaçındıklarını gözlemlemekteyiz. Devletler, ekonomik kalkınma yolunda kendilerini kısıtlayabilecek her türlü yasal düzenlemeye önyargı ile yaklaşmakta ve bu da, bu alanda herhangi bir bağlayıcı sözleşme ortaya çıkmasını engellemektedir.

Çalışmanın temel argümanı, iklim değişikliği problemine yönelik çözümlerin uluslararası iş birliği ile gerçekleştirilmesi gerektiğidir. İklim değişikliği sınır tanımayan ve tüm devletleri – farklı ölçeklerde de olsa – etkileyen bir problemdir. Bu problemin çözümü için tüm devletlerin bir araya gelerek ortak çözüm arayışına gitmeleri gerekmektedir. İklim değişikliğinin sonuçlarından, yalnızca iklim değişikliğine sebep olan devletler (karbon izi yahut emisyon oranları yüksek olan devletler) etkilenmemektedir. Aksine, sanayileşme sürecini tamamlamış devletler (örneğin İngiltere), sanayileşme sürecini hiç yaşamamış ve ekonomisi tarıma dayanan kırılgan ada devletlere (Vanuatu, Tuvalu, Bahamalar, Antigua ve Barbuda gibi) kıyasla iklim değişikliğinin etkilerine daha az maruz kalabilmektedir. Bu da iklim konusunda adaletin (iklim adaleti) sağlanması için gelişmiş devletlerin sorumluluk almalarını ve geliştirmekte olan devletler ile iklim değişikliğine çözüm üretme konusunda iş birliği geliştirmelerini gerektirmektedir.

Bu çalışma, iklim değişikliğiyle mücadelede yerel, bölgesel ve küresel düzeyde iş birliğinin kritik rolüne dikkat çekmektedir. Araştırmada hem mevcut iş birliği mekanizmaları analiz edilmekte hem de bu mekanizmaların daha etkin hale getirilmesi gerektiği öne sürülmektedir. Son yıllarda iklim değişikliği üzerine zengin bir literatür oluşmasına rağmen (Özel ve Kılıç, 2011; Kahraman ve Şenol, 2018; Kaymaz ve Tut, 2020), bu literatür içerisinde iş birliğinin önemini doğrudan ele alan çalışmalara pek rastlanmamaktadır. Bu yönüyle çalışma, özgün bir perspektif sunarak literatüre kayda değer bir katkı sağlamaktadır. Araştırmanın temel iddiası, iklim değişikliği sorununa yönelik kalıcı ve etkili çözümlerin uluslararası iş birliği sayesinde mümkün olabileceğidir. Bu bağlamda, mevcut uluslararası düzen içerisinde bu argümanı destekleyen pek çok örneğe çalışmada yer verilmiştir.

Çalışmada, iklim değişikliği konusunda adım atılabilmesi için bu alanda ortaya konulan bilimsel araştırmaların ne derece önemli olduğu vurgulanmıştır. 1988 yılında kurulan ve hala faaliyet gösteren Birleşmiş Milletler Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli, iklim değişikliği alanında devletlerin ortaya koymuş oldukları önemli bir iş birliği örneği olarak ele alınmıştır. Bu Panel, iklim değişikliğinin gelecekte ortaya çıkaracağı etkileri bilimsel veriler ışığında ortaya koymakta ve düzenli aralıklarla araştırma sonuçlarını yayınlamaktadır. Bu raporlar ile, devletlerin aydınlatılması ve devletlere yol haritası oluşturulması hedeflenmektedir. Ancak, 2007 yılında ortaya konan rapor ile “Climate-gate” olarak literatürde adlandırılan bir skandal ortaya çıkmış ve Panel’in iklim değişikliğine ilişkin tahminlerinde büyük yanlışlıklar bulunduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Panel’e olan güveni büyük ölçüde zedelemiş ve zaten mevcut olan “iklim şüpheciliği”ni daha da artırmıştır. Eldeki çalışma, yaşanan “Climate-gate” skandalının yaratmış olduğu sonuçların nasıl minimize edilebileceğini sorgulamaktadır. Bu çalışma, ‘Ortaya çıkan skandalın büyüklüğü düşünüldüğünde buna benzer tehlikelerin tekrar ortaya çıkmaması için ne yapılabilir?’ sorusu ile doğmuştur. İklim değişikliğine ilişkin verilerde ortaya çıkan yanlışlıkların önüne geçmek için Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli’ne alternatif mekanizmaların ortaya çıkması şarttır. Devletler, ekonomik kalkınma yolunda kendilerini sınırlandırmaktan kaçındıkları için iklim değişikliği konusuna şüpheyle yaklaşmakta ve “iklim şüpheciliği”ni kendi toplumlarına azami ölçüde yaymaya gayret edebilmektedir. Bunun önüne geçebilmek için, bu alanda daha kesin verilerin üretilmesi ve daha isabetli tahminlerde bulunulması şarttır.

Etik Beyanı (Ethical Statement)

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Destek ve Teşekkür (Fundings and Acknowledgments)

Çalışma, kamusal, özel, ticari nitelikte ya da kar amacı gütmeyen herhangi bir kurumdan destek alınmadan hazırlanmıştır.

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Çatışma Beyanı (Competing Interests)

Çalışmanın yazarı, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

The author declares that she has no competing interests.

Araştırmacının Katkı Oranı (Author's Contributions)

Bu makale yazarın kendi çabaları ve incelemeleri neticesinde oluşturulmuştur.

This article was created as a result of the author's own efforts and reviews.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Agrawala, S. (1998). Structural and Process History of the Intergovernmental Panel on Climate Change. *Climatic Change*, 39, 621-642. <https://doi.org/10.1023/A:1005312331477>
- Aktaş, Ö. (2022). Rethinking the Limits of the Concept of Agency in the International Relations Discipline: The Case of the Climate Justice Movement. *SIYASAL: Journal of Political Sciences*, 31(2), 385-402. <https://doi.org/10.26650/siyasal.2022.31.1066830>
- Amerika Birleşik Devletleri 1996 Ulusal Güvenlik Stratejisi, <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/1996.pdf>, (Erişim Tarihi 1 Aralık 2024)
- Atkins, E. (2016). Environmental Conflict: A Misnomer? Sosa-Nunez, G. ve Atkins, E. (Ed.) *Environment, Climate Change and International Relations*. (99-113) E-International Relations Publishing.
- Bakirel, B. (2022, 9 Şubat). “Yakın Gelecek: Emisyon Ticaret Sistemi Nedir?”, <https://www.forseti.com.tr/makale/yakin-gelecek-emisyon-ticaret-sistemi-nedir/>, (Erişim Tarihi 1 Aralık 2024)
- Barnett, J. (2003). Security and Climate Change. *Global Environmental Change*, 13(1), 7-17. [https://doi.org/10.1016/S0959-3780\(02\)00080-8](https://doi.org/10.1016/S0959-3780(02)00080-8)
- Birleşmiş Milletler, The Clean Development Mechanism, <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-kyoto-protocol/mechanisms-under-the-kyoto-protocol/the-clean-development-mechanism> (Erişim Tarihi 1 Aralık 2024)
- Bodansky, D. (2001). The History of the Global Climate Change Regime. Luterbacher U. ve Sprinz, D.F. (Ed.) *International Relations and Global Climate Change* (23-40). Massachusetts: MIT Press.
- Borger, J. (2002). US and Oil Lobby Oust Climate Change Scientist, <https://www.theguardian.com/world/2002/apr/20/internationaleducationnews.climatechange>, (Erişim Tarihi 1 Aralık 2024)
- Brown, G. (2009). “We have fewer than fifty days to save our planet from catastrophe”, Independent, <https://www.independent.co.uk/voices/commentators/gordon-brown-we-have-fewer-than-fifty-days-to-save-our-planet-from-catastrophe-1805648.html>, (Erişim Tarihi 1 Aralık 2024)
- Bulkeley, H. ve Newell, P. (2023). *Governing Climate Change*. New York: Routledge.
- CBC News. (2010). “ClimateGate’ Researchers Cleared”. <https://www.cbc.ca/news/science/climategate-researchers-cleared-1.928763>, (Erişim Tarihi 1 Aralık 2024)
- Chakraborty, R. ve Sherpa, P. Y. (2021). From Climate Adaptation to Climate Justice: Critical Reflections on the IPCC and Himalayan Climate Knowledges. *Climate Change*, 167(49), 1-14. <https://doi.org/10.1007/s10584-021-03158-1>
- Dalby, S. (2016) *Environment and International Politics: Linking Humanity and Nature*. Sosa-Nunez, G. ve Atkins, E. (Ed.) *Environment, Climate Change and International Relations*. (42-59) E-International Relations Publishing.
- Demir, E. (2024). İklim Değişikliği Alanında Güvenlik Konseyi Etkin bir Rol Oynayabilir mi? Fırsatlar ve Zorluklar. *Ulusa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi*, 8(1), 14-24.
- Demir, E. (2024). Devletler için Yeni bir İş birliği Alanı: Yapay Zekânın İklim Değişikliği ile Mücadelede Kullanımı, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dolšak, N. ve Prakash, A. (2022). Three Faces of Climate Change. *Annual Review of Political Science*, 25, 283-301. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051120-125514>
- Engin, B. (2010). İklim Değişikliği ile Mücadelede Uluslararası İşbirliğinin Önemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 71-82.
- Feitelson, E. vd. (2012). Climate Change and Security in the Israeli-Palestinian Context. *Journal of Peace Research*, 49(1), 241-257. <https://doi.org/10.1177/0022343311427575>

Garcia, D. (2010). Warming to a Definition of International Security: The Consolidation of a Norm Concerning Climate Change. *International Relations*, 24(3), 271-292. <https://doi.org/10.1177/0047117810377373>

Ghaleigh, N. S. (2016). Science and Climate Change Law – The Role of the IPCC in International Decision-Making. Carlarne, C. P., Gray, K. R. ve Tarasofsky, R. (Ed.) *The Oxford Handbook of International Climate Change Law*. (55-71) Oxford: Oxford University Press.

Grundman, R. (2011). Climategate and the Scientific Ethos. *Science, Technology and Human Values*, 38(1), 67-93.

Hall, N. (2016). The Institutionalisation of Climate Change in Global Politics. Sosa-Nunez, G. ve Atkins, E. (Ed.) *Environment, Climate Change and International Relations*. (60-74) E-International Relations Publishing.

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli. (2007). “Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability”, https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/03/ar4_wg2_full_report.pdf. (Erişim Tarihi 1 Aralık 2024)

Jylhä, K. M. (2016). Refusing to Acknowledge the Problem: Interests of the Few, Implications for the Many. Sosa-Nunez, G. ve Atkins, E. (Ed.) *Environment, Climate Change and International Relations*. (75-85) E-International Relations Publishing.

Kahraman, S. ve Şenol, P. (2018). İklim Değişikliği: Küresel, Bölgesel ve Kentsel Etkileri. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 353-370.

Kaya, H. E. (2020). Kyoto’dan Paris’e Küresel İklim Politikaları. *The Meric Journal*, 4(10), 165-191.

Kaymaz, C. ve Tut, G. (2020). İklim Değişikliği Politikalarına Yönelik bir Çerçeve Denemesi. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 78-98.

Keleş, R. (2023). Dünyada ve Türkiye’de Çevre Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma. *Çevre, Şehir ve İklim Dergisi*, 3, 24-30.

Kosolovsky, L. (2015). Peer Review is Melting Our Glaciers: What Led to Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) to Go Astray? *Journal for General Philosophy of Science*, 46(2), 351-366. DOI: [10.1007/s10838-015-9303-y](https://doi.org/10.1007/s10838-015-9303-y)

Lucatello, S. (2016). Global Climate Change Finance. Sosa-Nunez, G. ve Atkins, E. (Ed.) *Environment, Climate Change and International Relations*. (131-142) E-International Relations Publishing.

Luterbacher, U. ve Sprinz, D.F. (2001). “Problems of Global Environmental Cooperation Luterbacher U. ve Sprinz, D.F. (Ed.) *International Relations and Global Climate Change* (3-22). Massachusetts: MIT Press.

McCright, A. M. ve Dunlap, R. E. (2011). Cool Dudes: The Denial of Climate Change Among Conservative White Males in the Unites States. *Global Environmental Change*, 21(4), 1163-1172. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.06.003>

Minx, J. C. vd. (2017). Learning about Climate Change Solutions in the IPCC and Beyond. *Environmental Science and Policy*, 77, 252-259. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2017.05.014>

Murray, J. (2014). “Sir David King: “Climate change is not the biggest challenge of our time, it is the biggest challenge of all time”, *Business Green*, <https://www.businessgreen.com/blog-post/2342417/sir-david-king-climate-change-is-not-the-biggest-challenge-of-our-time-its-the-biggest-challenge-of-all-time#:~:text=But%2C%20as%20King%20explains%2C%20climate.are%20up%20to%20the%20challenge>, (Erişim Tarihi 1 Aralık 2024)

Nath, P. K. ve Behera, B. (2011). A Critical Review of Impact of and Adaptation to climate Change in Developed and Developing Economies. *Environment, Development and Sustainability*, 13(1), 141-162. <https://doi.org/10.1007/s10668-010-9253-9>

Özel, M. ve Kılıç, S. Küresel Bir Sorun Olarak İklim Değişikliği ve İklim Politikaları. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 34, 137-169.

- Pamukçu, K. (2006). Küresel Isınmaya Karşı Küresel İş birliği. *Uluslararası ilişkiler*, 3(10), 181-215.
- Ravindranath, N. H. (2010). IPCC: Accomplishments, Controversies and Challenges. *Current Science*, 99(1), 26-35.
- Salehyan, I. (2008). From Climate Change to Conflict? No Consensus Yet. *Journal of Peace Research*, 45(3), 315-326. DOI:[10.1177/0022343308088812](https://doi.org/10.1177/0022343308088812)
- Schneider, S. H. (1991). Three Reports of the Intergovernmental Panel on Climate Change. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 33(1), 25-30. <https://doi.org/10.1080/00139157.1991.9931369>
- Sharma, J. ve Ravindranath, N. H. (2019). Applying IPCC 2014 Framework for Hazard-Specific Vulnerability Assessment under Climate Change. *Environmental Research Communications*, 1, 1-7.
- Taylor, A. (2014). Bhopal: The World's Worst Industrial Disaster, 30 years Later. The Atlantic, <https://www.theatlantic.com/photo/2014/12/bhopal-the-worlds-worst-industrial-disaster-30-years-later/100864/>, (Erişim Tarihi 1 Aralık 2024)
- The Nobel Prize. (2007). Press Release <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2007/press-release/> (Erişim Tarihi 1 Aralık 2024)
- Trombetta, M. J. (2019). Securitization of Climate Change in China: Implications for Global Climate Governance. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 5(1), 97-116. <https://doi.org/10.1142/S237740019500076>
- Vardy, M. vd. (2017). The Intergovernmental Panel on Climate Change: Challenges and Opportunities. *Annual Review of Environmental and Resources*, 42, 55-75. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-102016-061053>
- Victor, D. G. (2006). Toward Effective International Cooperation on Climate Change: Numbers, Interests and Institutions. *Global Environmental Politics*, 6(3), 90-103. <https://doi.org/10.1162/glep.2006.6.3.90>
- Volcovici, V. ve Alkousaa, R. (2023). Island states seek climate protection from Law of the Sea, *Reuters*, <https://www.reuters.com/business/environment/island-states-seek-climate-protection-law-sea-2023-09-11/>, (Erişim Tarihi 1 Aralık 2024)
- Warner, J. ve Boas, I. (2019). Securitization of Climate Change: How Invoking Global Dangers for Instrumental Ends can Backfire. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 37(8), 1-18. <https://doi.org/10.1177/2399654419834018>
- Wuppertal Enstitüsü, "South-North Dialogue on Equity in the Greenhouse: A Proposal for an Adequate and Equitable global Climate Agreement", Mayıs 2004, https://epub.wupperinst.org/frontdoor/deliver/index/docId/1885/file/1885_South-North_Dialogue.pdf, (Erişim Tarihi 1 Aralık 2024).